

Açık Öğretim Lisesi'ne Göç

Uğur Özalp

Açık Öğretim Lisesi'ne Göç

Ö Z E T

Salgın hastalık dolayısıyla örgün eğitime verilen ara ile birlikte okulların sosyalleşme işlevinin askıya alınması ve Açık Öğretim Lisesi'nde son yıllarda uygulanan sınavların kapsam ve yöntem bakımından daha cazip olması, örgün ortaöğretim öğrencilerinin yoğun bir şekilde Açık Öğretim Lisesi'ne yönelmesine yol açmıştır. Diğer taraftan Millî Eğitim Bakanlığı'nın ortaya koyduğu vizyon ve stratejilerde örgün eğitim çağında bulunup Açık Öğretim Lisesi'ne kaydolan öğrenci sayısını azaltma hedefi yer almaktadır. Bu politika notunun amacı, MEB'in Açık Öğretim Lisesi'ne yönelik yazılı olarak ortaya koyduğu yaklaşıma tezat oluşturan uygulamalarına bağlı olarak toplumda ortaya çıkan eğilime dikkat çekmek ve politika önerilerinde bulunmaktır. Bu bağlamda, karar vericiler tarafından adalet algısını zedeleyecek uygulamaların önüne geçilmesini sağlayacak önlemlerin alınması ve örgün eğitim sisteminin toplumdaki itibarının zedelenmesini önleyecek adımların atılması gerekmektedir.

Anahtar Kelimeler: Açık öğretim, açık öğretim lisesi, örgün eğitim, örgün eğitimden ayrılma.

Atıf: Özalp, U. (2022). *Açık Öğretim Lisesi'ne Göç*, (Politika Notu: 2022/47). İstanbul: İLKE İlim Kültür Eğitim Vakfı.

Y A Z A R H A K K I N D A



Uğur Özalp, Lisans eğitimini 2004 yılında Gazi Üniversitesi İngiliz Dili Eğitimi Bölümünde tamamladı. 2016 yılında Yıldız Teknik Üniversitesi ve İstanbul Aydın Üniversitesi'nin ortaklaşa yürüttüğü Eğitim Yönetimi ve Denetimi Yüksek Lisans programından mezun oldu. Doktora eğitimini 2022 yılında Marmara Üniversitesinde Eğitim Yönetimi ve Denetimi alanında tamamladı. Çalışma alanları arasında itibar yönetimi, yükseköğretim yönetimi, mentorluk ve mesleki ve teknik eğitim yer almaktadır. Millî Eğitim Bakanlığı bünyesinde çeşitli okullarda İngilizce öğretmenliği ve yöneticilik yapmıştır.



İLKE Vakfı, toplumsal meselelerle ilgili bilgi, politika ve strateji üreten, karar alıcılara yol gösterecek araştırmalar yapan ve gelecek için gerekli birikimin oluşmasına katkı sağlayan bir sivil toplum kuruluşudur.



Bu Politika Notu Eğitim Politikaları Araştırma Merkezi (EPAM) tarafından hazırlanmıştır.

EPAM; Türkiye'de eğitim alanının güçlenmesini sağlamak, eğitimde eşitliğin ve adaletin sağlanmasına katkı sunacak bir birikim oluşturmak amacıyla; ihtiyaç odaklı, kanıta dayalı ve kapsayıcı çalışmalar yapar.

Adres: Aziz Mahmut Hüdayi Mah. Türbe Kapısı Sk. No: 13 Üsküdar/ İstanbul Telefon: +90 216 532 63 70 E-posta: todam@ilke.org.tr Web: ilke.org.tr

© Tüm hakları saklıdır. İLKE İlim Kültür Eğitim Vakfı'nın yazılı izni olmadan bu eserin hiçbir kısmı elektronik ya da mekanik yollarla çoğaltılamaz. Yazıda belirtilen görüşler yazara aittir ve İLKE İlim Kültür Eğitim Vakfı'nı bağlayıcılığı yoktur.

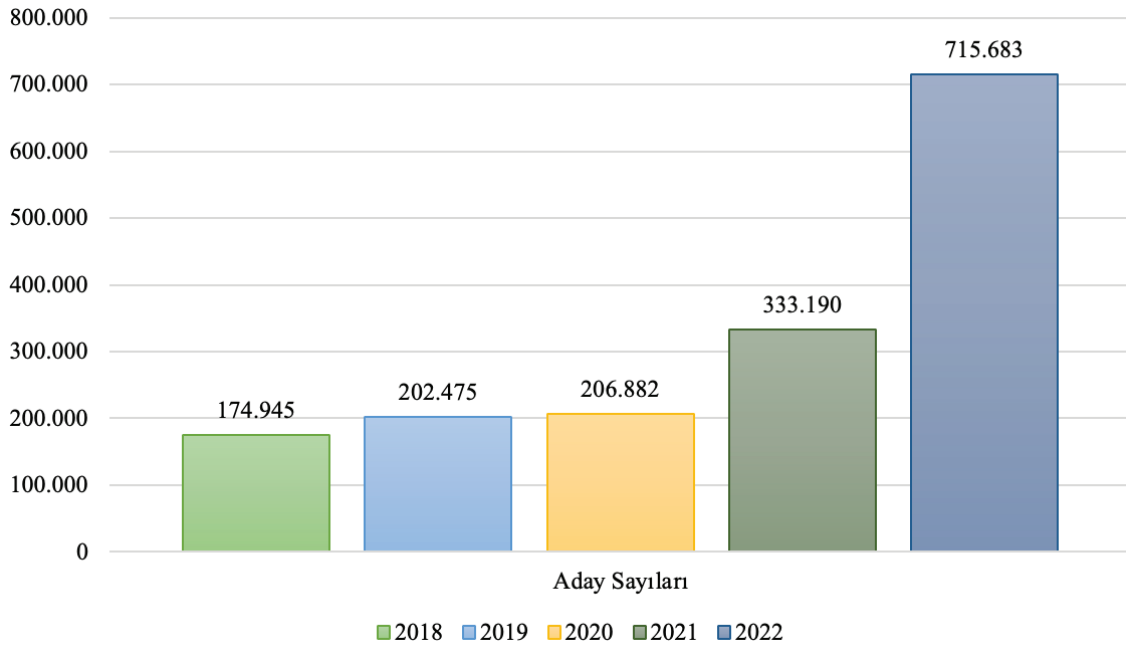
Giriş

Ülkemizde, bilindiği üzere yükseköğretim kurumlarında öğrencilik hakkı elde edebilmek için ÖSYM tarafından düzenlenen yerleştirme sınavlarına girmek ön şarttır. ÖSYM tarafından düzenli olarak açıklanan sayısal veriler, 2022 yılında üniversite yerleştirme sınavlarına katılmak üzere başvuruda bulunan adayların mezun oldukları ya da hâlen kayıtlı bulundukları ortaöğretim kurum türlerinin dağılımı bağlamında çarpıcı bir tabloyu gözler önüne sermektedir. Şekil 1'de ÖSYM'nin son 5 yıllık verilerine göre üniversite sınavlarına giren/başvuran öğrenciler arasında Açık Öğretim Lisesi kaynaklı olanların sayılarındaki değişim gösterilmiştir.

Şekil 1, 2020 yılından itibaren Açık Öğretim Lisesi kaynaklı aday sayılarının artışa geçtiğine, 2021'den 2022'ye geçerken ise keskin bir artış gösterdiğine işaret etmektedir.

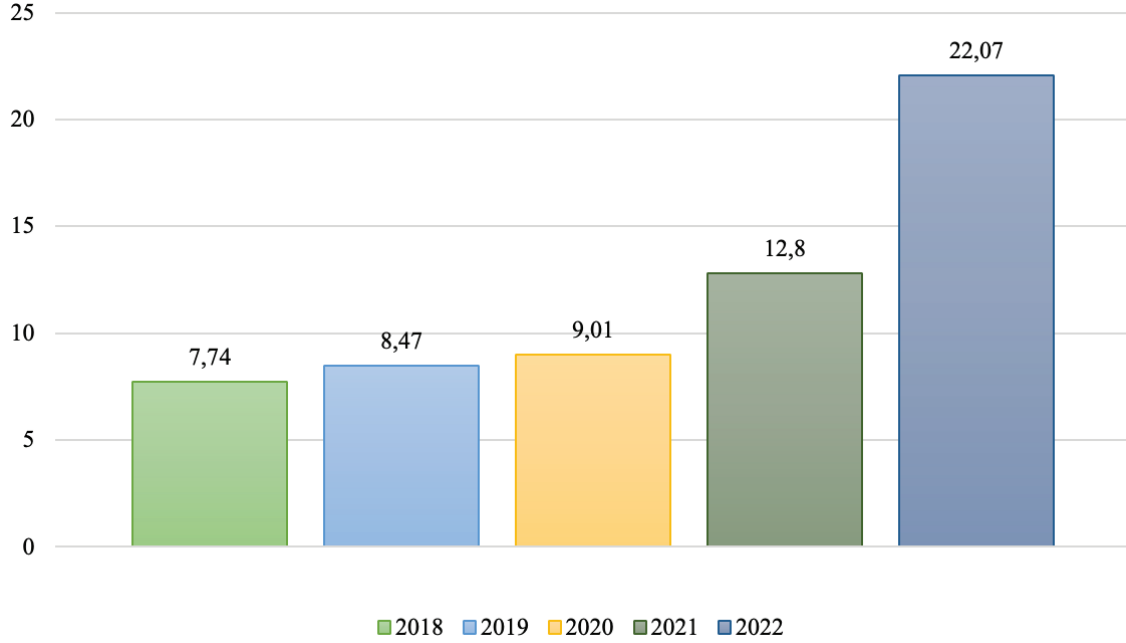
ÖSYM'nin son 5 yıllık verilerine göre üniversite sınavlarına giren/başvuru yapan Açık Öğretim Lisesi kaynaklı öğrencilerin diğer okul türlerinden gelen öğrencilerin tamamına oranı Şekil 2'de gösterilmiştir.

Şekil 2 incelendiğinde üniversite yerleştirme sınavlarına katılmak üzere ÖSYM'ye başvuruda bulunan/sınavlara katılan 2018 yılındaki 2.260.273 adayın %7,74'ü, 2019 yılındaki 2.390.491 adayın %8,47'si, 2020 yılındaki 2.296.138 adayın %9,01'i, 2021 yılındaki 2.607.903 adayın %12,8'i ve 2022 yılındaki 3.243.425 adayın %22,07'si Açık Öğretim Lisesi öğrencisi ya da mezunudur. Son 5 yıllık zaman dilimi içerisinde ÖSYM sınavlarına katılan/başvuran aday sayısında da artış yaşanmıştır. Ancak toplam öğrenci sayısındaki artışla izah edilemeyecek biçimde Açık Öğretim Lisesi kaynaklı adayların oransal olarak keskin bir şekilde artış göstermesi, öğrencilerin örgün eğitimi terk ederek Açık Öğretim



Şekil 1. Üniversite Sınavlarına Giren/Başvuran Açık Öğretim Lisesi Kaynaklı Öğrenci Sayıları (2018-2022)

Kaynak: ÖSYM, 2018; 2019; 2020; 2021; 2022.



Şekil 2. Üniversite Sınavlarına Giren/Başvuran Açık Öğretim Lisesi Kaynaklı Öğrencilerin Diğer Öğrencilere Oranı (% , 2022-2018)

Kaynak: ÖSYM, 2018; 2019; 2020; 2021; 2022.

Lisesi'ne yöneldiklerine dair çarpıcı bir gösterge olarak kabul edilebilir. Buradan hareketle, bu politika notunun odağında, Açık Öğretim Lisesi'ne kaydolun öğrenci sayısının artması neticesinde ülkenin örgün eğitim sisteminde ortaya çıkabilecek olumsuzluklar ve karar vericilere yönelik öneriler yer almaktadır.

Açık Öğretim Okullarının Geçmişine Kısa Bir Bakış

Ülkemizde uzaktan eğitim konusunun vatandaşlar arasında okur-yazar oranını artırmanın ön planda tutulduğu 1920'li yıllardan itibaren tartışıldığı öne sürülmektedir. Ülkemizdeki ilk uzaktan eğitim uygulaması, banka personelinin mektupla eğitimi yoluyla Ankara Üniversitesi tarafından hayata

geçirilmiştir. 1961 yılında Millî Eğitim Bakanlığı bünyesinde Mektupla Eğitim Merkezi kurulmuş ve derse katılmaksızın ortaokulu tamamlamak isteyen vatandaşlara hizmet vermeye başlanmıştır. Geleneksel eğitime alternatif olarak mektup yoluyla eğitime dayalı olan YAY-KUR hayata geçirilmiş ancak arzu edilen verim elde edilememiştir. 1981 yılında, ülkedeki okuma yazma bilmeyen vatandaş oranını azaltmak amacıyla, televizyonu önemli bir eğitim aracı olarak gösteren bir kampanya başlatılmıştır. Bu kampanya sonucunda önemli bir başarı sağlanarak ülkedeki okur-yazar sayısının artması sağlanmış, edinilen tecrübe ile ülkede yükseköğretim düzeyinde uzaktan eğitim veren Açık Öğretim Fakültesi, Anadolu Üniversitesi bünyesinde kurulmuştur. 1992 yılında Açık Öğretim Fakültesi model alınarak Millî Eğitim Bakanlığı Film, Radyo ve Televizyonla Eğitim Başkan-

lığı bünyesinde basılı materyal, televizyon ve radyo programlarının temel bileşenleri oluşturduğu Açık  ğretim Lisesi kurulmuştur (Demiray ve Adıyaman, 2002). 1998 yılında Açık İlköğretim Okulu kurulmuş, 2012 yılında Açık  ğretim Ortaokulu adını almıştır (Açık  ğretim Ortaokulu, 2022).

Açık  ğretim Lisesi ve Anadolu Lisesi  ğretim Programları

Her ne kadar açık  ğretim okullarında örgün eğitim kurumlarıyla aynı  ğretim programlarının uygulandığı (MEB, 2022) ifade edilmiş olsa da uygulamanın bu durumu yansıtmadığı söylenebilir. Örgün eğitim verilen Anadolu liselerinde uygulanan ve Açık  ğretim Lisesi'nde uygulanan ders programları Tablo 1'de birlikte verilmiştir.

Örgün eğitimde sınıf geçme sistemi uygulanırken Açık  ğretim Lisesinde kredili sistem uygulanmaktadır. Açık  ğretim Lisesinde okuyan öğrenciler için dersler dönemlik olarak belirlenmekte, bağımsız dersler itibarıyla başarı ya da başarısızlık tespit edilmektedir. Her bir dersin haftalık ders saat sayısı, o dersin kredisini oluşturmaktadır. 18 ya  altındaki öğrenciler için en az 8 dönem (18 ya  altındaki öğrenciler için her eğitim- ğretim yılında 2 dönem vardır), 18 ya ından gün alan öğrenciler için en az 5 dönem (18 ya ından gün alan öğrenciler için her eğitim- ğretim yılında 3 dönem vardır)  ğrencilik yapmak şartı ile zorunlu derslerin hepsini tamamlayarak 170 krediye ulaşan öğrenciler mezuniyeti hak etmektedir. 18 ya ından gün alan  ğrenciler, Tablo 1'de 8 döneme yayıldığı gösterilen zorunlu dersleri, üst dönem-

lerden de ders alarak 5 dönem içerisinde tamamlayabilmektedir. Açık  ğretim Lisesi mezuniyet kriterleri arasında yer alan asgar  192 kredilik dersi tamamlamış olma  artı, Tablo 1'de detayları sunulan Talim ve Terbiye Kurulunun 2020/35 sayılı kararı ile 2020-2021 Eğitim ve  ğretim Yılından itibaren 170 krediye d   r lm  , Açık  ğretim Lisesi  ğrencilerinin ba arması zorunlu ders yükü hafifletilmi tir. Tablo 1'de görüldüğü üzere Açık  ğretim Lisesi'ndeki ders yükü örgün eğitime kıyasla daha azdır.

Tablo 1 incelendiğinde, örgün eğitime devam eden bir öğrencinin mezun olana kadar her sınıf seviyesinde haftalık 40 saat ders görmesi gerektiği, bunların önemli bir kısmını zorunlu derslerin oluşturduğu, diğer bir kısmını ise seçmeli derslerin oluşturduğu görülmektedir. Diğer taraftan Açık  ğretim Lisesinde  ğrenim gören bir öğrencinin en yoğun ders yükünün örgün eğitimdeki 9 ve 10. sınıflara karşılık gelen 1, 2, 3 ve 4. dönemlerde bulunduğu, örgün eğitimde 11 ve 12. sınıflara karşılık gelen 5, 6, 7 ve 8. dönemlerde ise ders yükünün ciddi bir biçimde hafiflediği görülmektedir. Örgün eğitimde 11. sınıfta öğrenim gören bir  ğrenci, 29 saatini 8 adet zorunlu dersin oluşturduğu toplam haftalık 40 saat dersten sorumlu iken; Açık  ğretim Lisesi 5 ve 6. döneminde 5 farklı dersten oluşan 15 kredilik ders yükü bulunmaktadır. Benzer bir şekilde örgün eğitimde 12. sınıfta öğrenim gören bir  ğrenci, 19 saatini 7 adet zorunlu dersin oluşturduğu toplam haftalık 40 saat dersten sorumlu iken; Açık  ğretim Lisesi 7 ve 8. döneminde 4 farklı dersten oluşan 13 kredilik ders yükü bulunmaktadır.

Diğer taraftan tüm Açık  ğretim Lisesi  ğrencileri için mezuniyet şartları arasında en az 8

Tablo 1. Anadolu Lisesi ve Açık Öğretim Lisesi Öğretim Programları

Ders	Örgün*	Yaygın**		Örgün*	Yaygın**		Örgün*	Yaygın**		Örgün*	Yaygın**	
	9	1	2	10	3	4	11	5	6	12	7	8
Türk Dili ve Edebiyatı	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5
Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2
Tarih	2	2	2	2	2	2	2	2	2	-	-	-
T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	2	2
Coğrafya	2	2	2	2	2	2	-	-	-	-	-	-
Matematik	6	6	6	6	6	6	-	-	-	-	-	-
Fizik	2	2	2	2	2	2	-	-	-	-	-	-
Kimya	2	2	2	2	2	2	-	-	-	-	-	-
Biyoloji	2	2	2	2	2	2	-	-	-	-	-	-
Felsefe	-	-	-	2	2	2	2	2	2	-	-	-
Birinci Yabancı Dil	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4
İkinci Yabancı Dil	2	-	-	2	-	-	2	-	-	2	-	-
Beden Eğitimi ve Spor	2	-	-	2	-	-	2	-	-	2	-	-
Görsel Sanatlar/ Müzik	2	-	-	2	-	-	2	-	-	2	-	-
Sağlık Bilgisi ve Trafik Kültürü	1	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Rehberlik ve Yönlendirme	1	-	-	1	-	-	1	-	-	1	-	-
Ortak Ders Saati Toplamı	35	28	28	35	29	29	21	15	15	19	13	13
Seçmeli Ders Saati Toplamı	5			4			18			20		
Toplam Ders Saati	40	28	28	40	29	29	40	15	15	40	13	13

* Örgün eğitim için sınıf seviyesi

** Yaygın eğitim için örgün eğitimdeki sınıf seviyesine karşılık gelen dönemler

Kaynak: Talim ve Terbiye Kurulu'nun 2020/35 (TTKB, 2020) ve 2021/45 (TTKB, 2021) sayılı kararlarından derlenmiştir.

dönem öğrencilik yapma şartı aranmakta iken 2021-2022 Eğitim ve Öğretim Yılı'nın 1. döneminden itibaren değişikliğe gidilmiştir. Buna göre, 18 yaşından gün alan Açık Öğretim Lisesi öğrencileri için 5 dönem öğrencilik yapma şartı yeterli görülmekte, 18 yaşından gün almamış öğrenciler için 8 dönem şartı devam

etmektedir. Bu durum, örgün eğitimden ayrılarak Açık Öğretim Lisesi'ne geçiş yapan 18 yaşından gün almış öğrencilerin üst dönemlerden de ders alarak örgün eğitime devam eden yaşlılarından daha erken mezun olmasının yolunu açmış, 4 yıllık zorunlu ortaöğretimin bypass edilmesine olanak sağlamıştır.

Açık Öğretim Lisesi Sınav Uygulamaları

Açık Öğretim Lisesi sınavları, 2019 yılına kadar MEB tarafından belirlenen sınav salonlarında iki gözetmen eşliğinde yüz yüze gerçekleştirilmiştir. Ancak, Covid-19 salgınının ortaya çıkardığı kriz, dünyada olduğu kadar ülkemizde de diğer birçok alanda olduğu gibi eğitimde de kaçınılmaz olarak rutinin dışında kalan uygulamalara gidilmesine yol açmıştır. Bu gerçeği saklı tutmak kaydıyla Millî Eğitim Bakanlığı'nın Açık Öğretim Lisesi'ne yönelik 2019-2020 eğitim öğretim yılından itibaren uyguladığı sınav yaklaşımının da Açık Öğretim Lisesi'ni toplum nezdinde muadillerine göre daha cazip bir alternatif haline getirecek doğrultuda olduğu ifade edilebilir.

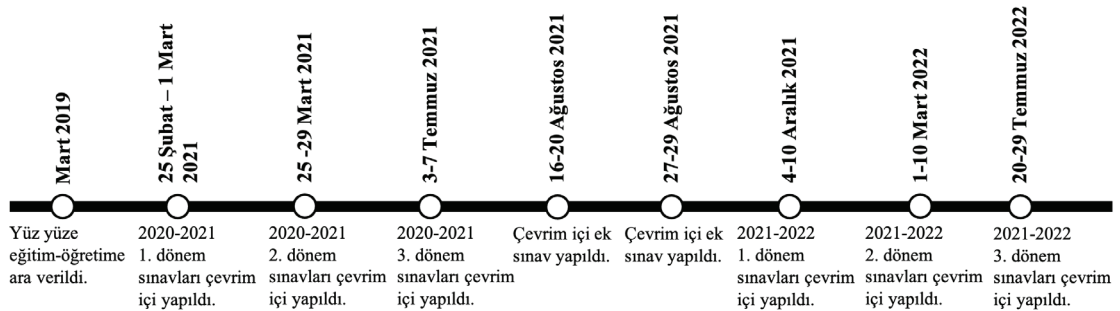
Yüz yüze eğitime ara verilmesinin ardından hayata geçirilen Açık Öğretim Lisesi sınav uygulamaları kronolojik olarak Şekil 3'te gösterilmiştir.

2019 yılının Mart ayında salgın hastalık dolayısıyla yüz yüze eğitim-öğretim faaliyetlerine ara verilmiştir. Açık Öğretim Lisesi sınavları da verilen bu arayla birlikte çevrim içi uygulanmaya başlanmıştır. Salgın tedbirleri kaldırılmasına karşın çevrim içi sınav uygulaması devam etmektedir.

Açık Öğretim Lisesi'ne Göç

ÖSYM, yükseköğretime giriş sınavlarına başvuruda bulunan adayların mezun oldukları okul türlerine göre dağılımını yıllık olarak kamuoyuyla paylaşmaktadır. Tablo 2'de 2018-2022 yılları arasında ÖSYM tarafından ilan edilen, yükseköğretime giriş sınavlarına başvuruda bulunan ya da sınavlara katılım gösteren adayların mezun oldukları ya da öğrenime devam ettikleri ortaöğretim kurumu türlerine göre dağılımı gösterilmektedir.

Tablo 2 incelendiğinde, 2018-2022 yıllarının kapsayan 5 yıllık zaman dilimi içerisinde Anadolu Lisesi, Meslek Lisesi, İmam Hatip Lisesi, Güzel Sanatlar ve Spor Lisesi kaynaklı öğrencilerin üniversite sınavı için aday olma durumlarında oransal olarak bir düşüş gözlemlenmektedir. Açık Öğretim Lisesi kaynaklı adayların oranında son yıllarda keskin bir artış bulunmaktadır. Açık Öğretim Lisesi kaynaklı adayların oranı 2018 yılında %7,74, 2019 yılında %8,47, 2020 yılında %9,01, 2021 yılında %12,80'dir. Açık Öğretim Lisesi kaynaklı adayların oranı, 2022 yılında bir önceki yılın yaklaşık iki katına, %22,07'ye ulaşmıştır.



Şekil 3. Salgın Dönemi Açık Öğretim Lisesi Sınav Kronolojisi

Tablo 2. 2018-2022 Yılları Arasında Yükseköğretime Giriş Sınav Adaylarının Okul Türlerine Göre Dağılımı

	2018		2019		2020		2021		2022		Eğilim	
	Aday*	%	Aday*	%	Aday*	%	Aday	%	Aday	%	Aday	%
Anadolu Lisesi **	598.068	26,46	722.884	30,24	806.404	35,12	1.141.639	43,80	1.006.196	31,02		
Meslek Lisesi ***	777.082	34,38	800.337	33,48	730.401	31,81	794.269	30,40	838.009	25,84		
Açık Öğretim Lisesi ****	174.945	7,74	202.475	8,47	206.882	9,01	333.190	12,80	715.683	22,07		
İmam Hatip Lisesi	203.425	9,00	206.777	8,65	203.438	8,86	232.023	8,90	245.981	7,58		
Fen Lisesi	39.781	1,76	52.113	2,18	64.522	2,81	78.561	3,00	83.591	2,58		
Sosyal Bilimler Lisesi	3.164	0,14	7.649	0,32	9.873	0,43	12.140	0,50	19.988	0,62		
Güzel Sanatlar ve Spor Liseleri	9.945	0,44	11.475	0,48	13.088	0,57	16.081	0,60	11.942	0,37		
Diğer Lise *****	453.863	20,08	386.781	16,18	261.530	11,39			322.035	9,92		
Toplam	2.260.273	100	2.390.491	100	2.296.138	100	2.607.903	100	3.243.425	100		

* Sınava katılan aday sayıları (ÖSYM tarafından verilen yüzdeler dilimlere göre hesaplanmıştır)

** Yabancı dille öğretim yapan resmi ve özel liseler dahil

*** Endüstri Meslek Lisesi, Kız Meslek Lisesi, Ticaret Meslek Lisesi, Sağlık Meslek Lisesi, Teknik Lise, Otelcilik ve Turizm Meslek Lisesi ve Çok Programlı Lise dahil

**** Açık Öğretim Lisesi, Açık İmam Hatip Lisesi ve Mesleki Açık Öğretim Lisesi

***** Lise, Özel Temel Lise, Öğretmen Lisesi, Akşam Lisesi, Askeri Lise

Kaynak: ÖSYM, 2018; 2019; 2020; 2021; 2022.

Açık Öğretim Lisesi'ne Göçün Olası Sebepleri

Örgün eğitimden Açık Öğretim Lisesi'ne göçün olası sebepleri şu şekilde sıralanabilir:

- Açık Öğretim Lisesi öğretim programında ders yükünün daha az olması ancak mezuniyette elde edilen diplomanın örgün eğitim kurumlarından alınan diploma ile eşdeğer olması,
- Açık Öğretim Lisesi'nde ders yükünün daha hafif olmasından dolayı üniversiteye hazırlık kaygısı içerisindeki öğrencilerin üniversiteye hazırlanmak için daha fazla zaman elde edebilmesi,
- Dört yıllık zorunlu ortaöğretimin üniversite sınavlarına hazırlık bakımından öğrenciler/veliler tarafından doyurucu bulunmaması,
- Ortaöğretim ders içeriği ile üniversite sınav içeriğinin örtüşmemesinden dolayı üniversite sınavına hazırlanmak için öğrencilerin alternatif eğitim kurumlarını (kurs, etüt merkezi, dersane vb.) tercih etmesi,
- Lise diplomasına sahip olmanın üniversiteye geçiş için sadece bir prosedürü tamamlamak olarak görülmesi,
- Örgün ortaöğretim sisteminin öğrenciler için sağladığı sosyalleşme olanağının

- salgın hastalığın da etkisiyle kesintiye uğraması sonucunda öğrencilerin/velilerin zihinlerindeki eğitim paradigmasının değişime uğraması,
- Salgın dönemi ile Açık Öğretim Lisesi'nde hayata geçirilen sınav uygulamalarının denetimden uzak olması, buna bağlı olarak örgün eğitim kurumlarında yüz yüze gerçekleştirilen sınavların ayak bağı olarak görülmeye başlanması,
- 18 yaşından gün alan Açık Öğretim Lisesi öğrencilerinin 4 yıllık zorunlu ortaöğretim sisteminin etrafından dolanarak daha kısa sürede ortaöğretim diplomasına ulaşabilmeleri.
- Örgün eğitim kurumlarına muadil olarak konumlandırıldığı MEB tarafından yazılı biçimde ifade edilen Açık Öğretim Lisesi'nin uygulamada öğrenciye daha az yük getirmesi ve daha kısa sürede diploma ulaşabilme olanağı sağlaması gibi uygulamalar neticesinde 4 yıllık dilimler halinde yapılandırılmış temel eğitim ve ortaöğretim sisteminin arkasından dolaşılması meşru hâle gelebilir.
- Açık Öğretim Lisesi'ne yönelen öğrencilerin artması sonucunda hafta içi boş zamana sahip öğrenci sayısı artacağından üniversite sınavlarına hazırlığa yönelik hizmet veren alternatif eğitim kurumu sayısında artış yaşanabileceği gibi kayıt dışı olarak MEB denetim ve kontrolünden uzak biçimde hizmet üreten kurum sayısı artabilir.
- Örgün eğitim kurumlarında yüz yüze ders ve sınav uygulaması devam ederken Açık Öğretim Lisesi'nde gerçekleştirilen denetimden yoksun çevrim içi sınavlar, mezuniyet aşamasında elde edilen diplomanın eş değer görülmesinden dolayı toplumdaki adalet algısını zedeleyebilir ve fırsat eşitliği sağlama iddiasıyla hayata geçirilen açık öğretim sisteminin tam aksine eşitsizlik üretmesine yol açabilir.

Açık Öğretim Lisesi'ne Göçün Olası Sonuçları

Örgün eğitimden Açık Öğretim Lisesi'ne göçün olası sonuçları şu şekilde sıralanabilir:

- Örgün eğitim kurumlarının özellikle 11 ve 12. sınıf seviyesindeki şubeleri boşalabilir ve öğrenci sayısındaki azalmadan dolayı okul yönetimleri tarafından şube kapatma yoluna gidilebilir.
- Şube kapatma yapılması durumunda okulun öğretmen norm kadro dağılımında değişiklik ortaya çıkabilir ve bazı öğretmenler norm fazlası duruma düşebilir.
- Örgün eğitim kurumlarındaki öğrencilerin azalması, bu kurumlara yapılan donanım yatırımı başta olmak üzere diğer tüm harcamaların amaca hizmet edebilirlikten uzaklaşmasına, halihazırda yapılmış kaynak dağıtımının verimsiz hâle gelmesine yol açabilir.

Sonuç

Bu politika notu ile ÖSYM'nin açıkladığı yükseköğretim kurumlarına geçiş sınavlarına başvuruda bulunan ya da katılan adayların mezun oldukları ya da öğrenime devam ettikleri ortaöğretim kurum türlerine göre dağılımına işaret ettiği Açık Öğretim Lisesi kaynaklı aday sayısında ortaya çıkan keskin

artışa dikkat çekilmekte, bu artışın olası sebepleri irdelenmekte ve olası sonuçlarıyla ilgili tespitler ortaya koyulmaktadır.

Açık Öğretim Lisesi'nin amacı, örgün eğitimde verilen öğretim programıyla eş değer bir program üzerinden öğrenim çağı dışındaki bireylerin eğitimlerini tamamlamalarına olanak sağlamak, böylelikle eğitim bağlamında toplumda fırsat eşitliği sunmak olarak ifade edilmiştir (MEB, 2022). Bununla birlikte örgün eğitime devam eden öğrenciler ve Liselere Geçiş Sistemi (LGS) sınavı sonuçlarına göre puanla öğrenci alan okullara ya da ortaokul mezuniyet puanı ile öğrenci kabul eden okullara tercihleri doğrultusunda yerleştirilemeyen öğrenciler için örgün eğitime alternatif bir okul olarak mevzuatta Açık Öğretim Lisesi işaret edilmiştir. Diğer taraftan 2023 Eğitim Vizyonu'nda ortaya konulan "Açık öğretim lisesindeki öğrenci örgün eğitim çağı nüfusu kapsamındaki sayısının azalması için tedbirler alınacaktır" şeklindeki hedef ile Açık Öğretim Lisesi'ne devam eden örgün eğitim çağındaki öğrenci sayısının azaltılmasına yönelik tedbirlerin alınacağına dair açık bir irade ortaya koyulmuştur (MEB, 2018). Benzer bir şekilde Millî Eğitim Bakanlığı'nın 2019-2023 yıllarını kapsayan stratejik planında ortaöğretime katılım ve tamamlama oranlarının artırılmasına yönelik hedef için "ortaöğretim çağındaki çocukların açık öğretim kurumlarına yöneliminin artması" risk unsuru olarak tanımlanmıştır (MEB, 2019). Mevzuat düzenlemeleri, 2023 vizyonu ve 2019-2023 stratejik planında yer alan ifadeler ile MEB'in Açık Öğretim Lisesi'nde yönelik güncel uygulamaları bir arada değerlendirildiğinde, Millî Eğitim Bakanlığı'nın Açık Öğretim Lisesi konusunda tutarlı ve net bir politikaya sahip olmadığı dile getirilebilir.

Çevrim içi sınavlar, Açık Öğretim Bilgi Yönetim Sistemi üzerinden öğrencilerin kendi şifreleri ile giriş yaparak sorulara cevap vermelerine olanak sağlayacak şekilde kurgulanmıştır. Öğrencilerin tamamen vicdanları ile baş başa gerçekleştirdikleri çevrim içi sınavlarda alınan tek güvenlik önlemi, imlecin öğrencinin sınav sorularının yer aldığı pencere dışında bir alana odaklanması durumunda sınavın gerekçe gözetilmeksizin geçersiz sayılmasından öteye geçememiştir. Özellikle örgün eğitimde yaşıtları yüz yüze eğitime ve yüz yüze sınavlara katılırken Açık Öğretim Lisesi'nde uzaktan sınavların yapılması durumunun örgün eğitim çağındaki öğrenciler ve aileleri için Açık Öğretim Lisesi'nin cazibe merkezi hâline gelmesine yol açtığı dile getirilebilir. Çevrim içi olarak deyim yerindeyse denetimsiz bir biçimde gerçekleştirilen sınavlar ve örgün eğitimdeki ders yükünün, yüz yüze eğitimden uzaklaşma fikrini daha cazip kıldığı söylenebilir. Bu bağlamda, örgün eğitimdeki ders yükü dağılımının, önemli bir bölümü yükseköğretim kurumlarına öğrenci olarak yerleşmeyi hedefleyen örgün eğitim öğrencileri için bir külfet hâline dönüştüğü, ortaöğretimin içerik itibarıyla doğrudan yükseköğretime geçiş sınavlarına hazırlayıcı nitelikte bir yapıya sahip olmamasından dolayı öğrenciler ve veliler nezdinde itibarını yitirdiği öne sürülebilir. Buradan hareketle, Açık Öğretim Lisesi'nde salgın döneminde hayata geçirilen çevrim içi sınav uygulaması ve örgün eğitim ile açık öğretimdeki ders yükü farklılığı bir arada ele alındığında yükseköğretime geçiş sınavlarına başvuru yapan ya da sınavlara katılan adaylardan Açık Öğretim Lisesi'ne kaydı olan ya da Açık Öğretim Lisesi mezunu olan öğrenci sayılarındaki dramatik artışın sebebi-

nin daha anlaşılabilir olacağı düşünülmektedir. Diğer taraftan Açık Öğretim Lisesi'ne geçiş yapan öğrenciler, öğretim programlarının ders yükü itibarıyla denk olmamasından dolayı çoğu durumda mezuniyet için ön şart olan 170 krediyi tamamlamış durumdadır. Bu öğrencilerden, Açık Öğretim Lisesi'ne geçiş yapmaları durumunda, mezun olmak için 18 yaşın altında olanlar 8 dönemi tamamlamak, 18 yaşından gün almış olanlar ise 5 dönemi tamamlamak için beklemektedir. Örgün eğitim 11. sınıfı bitirmiş olarak Açık Öğretim Lisesi'ne geçenlerden 18 yaşından gün almış öğrenciler, çoğu durumda kredi şartını tamamlamış ve hâlihazırda örgün

eğitimde 6 dönem öğrencilik yapmış olduklarından yaşlılarından erken lise mezuniyeti hak ederek enerjilerinin tümünü üniversiteye hazırlanmaya odaklayabilmektedir. Bu şekilde mevcut yasal düzenlemenin arkasından dolaşarak elde edilen erken mezuniyet, MEB tarafından Açık Öğretim Lisesi'nin üstün yönü olarak ifade edilen "toplumda fırsat eşitliği sağlamak" (MEB, 2022) yerine adaletsizliğe sebep olmaktadır. Bütün olarak ele alındığında, MEB uygulamalarından dolayı ortaya çıkan bu durumların MEB tarafından ortaya koyulan vizyona ve stratejik planlamaya aykırı sonuçlar doğurduğu ortadadır.

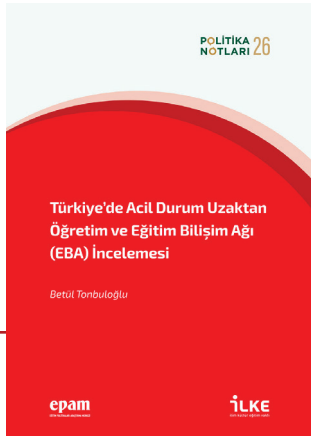
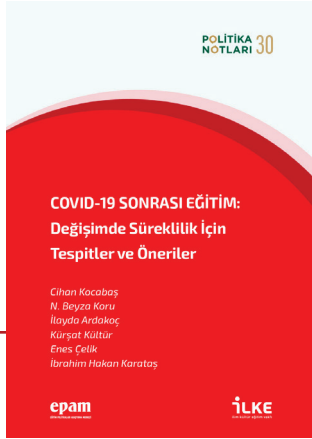
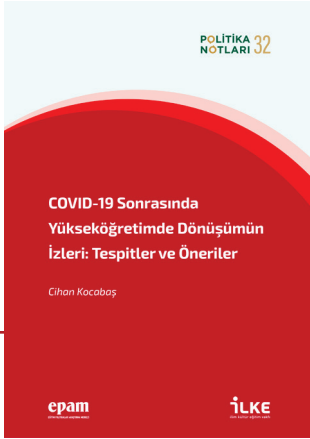
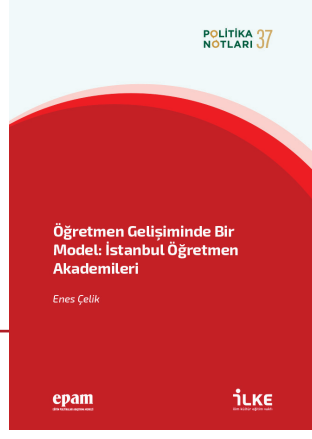
Öneriler

- Örgün eğitimde 11 ve 12. sınıf öğrencisi iken yükseköğretime geçiş sınavına hazırlanmaya daha fazla vakit ayırabilmek hedefiyle örgün eğitimin dışına çıkmayı tercih eden öğrencilerin var olabileceği göz önünde bulundurularak, örgün eğitimde gerçekleştirilen eğitim uygulamalarının yükseköğretime geçiş sınavına okul dışı bir mekanizma yardımıyla hazırlanmaya fırsat vermesinin önüne geçecek biçimde sınav-öğretim içeriği entegrasyonu sağlanmalıdır.
- Örgün eğitim ve Açık Öğretim Lisesi'nde uygulanan öğretim programlarının birebir örtüşmemesine karşın mezuniyet ile elde edilen diplomaların eş değer olmasının kaçınılmaz olarak öğrencileri daha kolay olana kanalize etme potansiyeli taşıdığı dile getirilebilir. Buradan hareketle öğretim programı içerikleri birbirine muadil hâle getirilmelidir.
- Mevcut çalışmada yorumlanan verilerin tamamı kısıtlı açık kaynaklardan elde edilmiştir. Açık Öğretim Lisesi'nin örgün eğitim sistemine etkisinin daha sağlıklı tahlil edilebilmesi için örgün eğitim çağında bulunan ancak Açık Öğretim Lisesi'ne devam eden öğrencilerin yaş dağılımları yayınlanmalıdır.
- Mevcut durumun daha sağlıklı yorumlanabilmesi için ortaokulun ardından örgün eğitim kapsamındaki bir ortaöğretim kurumuna kaydolmaksızın doğrudan Açık Öğretim Lisesi'ne kaydolan öğrenci sayıları, yıllara göre Açık Öğretim Lisesi'nde kayıtlı öğrenci sayıları, yıllara göre Açık Öğretim Lisesi'nden mezun olan öğrenci sayıları, mezun oldukları okul türlerine göre ÖSYM tarafından düzenlenen sınavlara giren öğrencilerin kaçınıcı kez ilgili sınavlara girdiği gibi bilgiler kamuoyuyla paylaşılmalıdır.
- Örgün eğitim verilen ortaöğretim kurumlarından ayrılarak Açık Öğretim Lisesi'ne geçiş yapan öğrencilerin sınıf seviyeleri bazında dağılımı kamuoyuyla paylaşılmalıdır. Böylelikle geçişlerin hangi sınıf seviyesinde yoğunlaştığı tespit edilerek ayrılımların önüne geçecek adımların atılması için odaklanılacak hedef daha belirgin hale getirilebilir.

- Sınavla öğrenci kaydı yapılan ortaöğretim kurumlarından ayrılarak Açık Öğretim Lisesi'ne geçen öğrenci sayıları ve sınavsız öğrenci kaydı yapılan ortaöğretim kurumlarından ayrılarak Açık Öğretim Lisesi'ne geçen öğrenci sayıları ve oranları ilan edilerek sınav sonucuna göre öğrenci kabul eden ortaöğretim kurumlarının öğrenciler ve veliler nezdinde etkililik düzeyi tespit edilmelidir.
- Örgün eğitim kurumlarından Açık Öğretim Lisesi'ne yaşanan göç neticesinde ortaöğretim kurumlarında öğrenci sayısının azalmasına bağlı olarak sınıf şube sayılarında azaltmaya gidilebileceği ve bunun da okuldaki öğretmen norm kadro dağılımını etkileyebileceği göz önünde bulundurularak ileride ortaya çıkması olası sorunlara yönelik projeksiyon çalışmaları yapılmalı, MEB tarafından izlenecek strateji başta norm kadro dağılımından öncelikli olarak etkilenecek ve zorunlu yer değiştirmeye karşılaşılabilecek öğretmenler olmak üzere sürecin paydaşları ile paylaşılmalıdır.
- Örgün eğitim kurumlarından ayrılarak Açık Öğretim Lisesi'ne geçiş yapan öğrenciler ve velilerin bu eğilimlerinin gerekçeleri tespit edilerek örgün eğitim sisteminin veli ve öğrencilerin hangi beklentilerine cevap vermediği tespit edilmeli ve bu alanlara yönelik yapılandırmaya gidilmelidir.

Kaynakça

- Açık Öğretim Ortaokulu (2022). *Okulumuz*. 10 Mayıs 2022 tarihinde <http://aio.meb.gov.tr/www/okulumuz/icerik/2> adresinden erişilmiştir.
- Demiray, U. ve Adıyaman, Z. (2002). *A review of the literature on the open high school in Turkey between the years on its 10th anniversary (1992-2002)*. MEB Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğü.
- MEB (2018). *2023 eğitim vizyonu*. 10 Mayıs 2022 tarihinde https://www.gmka.gov.tr/dokumanlar/yayinlar/2023_Egitim%20Vizyonu.pdf adresinden erişilmiştir.
- MEB (2019). *T.C. Milli Eğitim Bakanlığı 2019-2023 stratejik planı*. 10 Mayıs 2022 tarihinde https://www.meb.gov.tr/stratejik_plan/ adresinden erişilmiştir.
- MEB (2022). *Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğü 2021 yılı birim faaliyet raporu*. 10 Mayıs 2022 tarihinde http://hbogm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2022_04/15170815_2021_Mali_Birim_Faaliyet_Raporu.pdf adresinden erişilmiştir.
- ÖSYM (2018). *2018 YKS değerlendirme raporu*. 10 Mayıs 2022 tarihinde <https://dokuman.osym.gov.tr/pdfdokuman/2018/GENEL/YKSDegradapor06082018.pdf> adresinden erişilmiştir.
- ÖSYM (2019). *2019 YKS değerlendirme raporu*. 10 Mayıs 2022 tarihinde <https://dokuman.osym.gov.tr/pdfdokuman/2019/GENEL/yksDegRaporweb03092019.pdf> adresinden erişilmiştir.
- ÖSYM (2020). *2020 YKS değerlendirme raporu*. 10 Mayıs 2022 tarihinde <https://dokuman.osym.gov.tr/pdfdokuman/2020/GENEL/yksdegradaporweb27112020.pdf> adresinden erişilmiştir.
- ÖSYM (2021). *YKS'ye 2,5 milyonun üzerinde aday başvurdu (11.06.2021)*. 10 Mayıs 2022 tarihinde <https://www.osym.gov.tr/TR,21181/yksye-25-milyonun-uzerinde-aday-basvurdu-11062021.html> adresinden erişilmiştir.
- ÖSYM (2022). *YKS'ye ilk kez 3 milyonun üzerinde başvuru geldi (25.03.2022)*. 10 Mayıs 2022 tarihinde <https://www.osym.gov.tr/TR,22695/yksye-ilk-kez-3-milyonun-uzerinde-basvuru-geldi-25032022.html> adresinden erişilmiştir.
- Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı [TTKB] (2020). *2020/35 Sayılı açık öğretim lisesi, genel lise (dönemlere göre) haftalık ders çizelgesi, açık öğretim imam hatip lisesi (dönemlere göre) haftalık ders çizelgesi ve mesleki açık öğretim lisesi anadolu meslek programı haftalık ders çizelgesine ilişkin karar*. 10 Mayıs 2022 tarihinde <http://tebligler.meb.gov.tr/index.php/tuem-sayilar/finish/88-2020/5349-2759-aralik-2020> adresinden erişilmiştir.
- TTKB (2021). *2021/45 sayılı ortaöğretim kurumları haftalık ders çizelgelerinde değişiklik yapılmasına ilişkin karar*. 10 Mayıs 2022 tarihinde https://ttkb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2022_01/19094445_Ortaoyretim-hdc-2022-2023.pdf adresinden erişilmiştir.



Salgın hastalık dolayısıyla örgün eğitime verilen ara ile birlikte okulların sosyalleşme işlevinin askıya alınması ve Açık Öğretim Lisesi'nde son yıllarda uygulanan sınavların kapsam ve yöntem bakımından daha cazip olması, örgün ortaöğretim öğrencilerinin yoğun bir şekilde Açık Öğretim Lisesi'ne yönelmesine yol açmıştır. Açık Öğretim Lisesi'nde ders yükünün daha az olması; üniversiteye hazırlık kaygısı içerisindeki öğrencilerin üniversiteye hazırlanmak için daha fazla zaman elde edebilmesi ve lise diplomasına sahip olmanın üniversiteye geçiş için sadece bir prosedürü tamamlamak olarak görülmesi gibi sebepler örgün eğitimden Açık Öğretim Lisesi'ne olan göçü arttırmıştır. Bu göç; 11 ve 12. sınıf seviyesindeki şubelerin boşalması, şubelerin boşalmasına bağlı olarak bazı öğretmenlerin norm fazlası durumuna düşmesi ve üniversite sınavlarına hazırlığa yönelik hizmet veren alternatif eğitim kurumu sayısında artış yaşanması gibi olası sonuçlara sebep olacaktır. Bu göçü ve olumsuz sonuçları önlemek için; örgün eğitimde gerçekleştirilen eğitim uygulamalarının yükseköğretime geçiş sınavına okul dışı bir mekanizma yardımıyla hazırlanmaya fırsat vermesinin önüne geçecek biçimde sınav-öğretim içeriği entegrasyonu sağlanmalı, iki program arasındaki diplomaların eş değer olması gibi öğretim programı içerikleri de birbirine muadil hâle getirilmeli ve örgün eğitim kurumlarından ayrılarak Açık Öğretim Lisesi'ne geçiş yapan öğrenciler ve velilerin bu eğilimlerinin gerekçeleri tespit edilerek örgün eğitim sisteminin veli ve öğrencilerin hangi beklentilerine cevap vermediği tespit edilmeli ve bu alanlara yönelik yapılandırmaya gidilmelidir.